

Školitelský posudek na bakalářskou práci Noemi Purkrábkové s názvem *Science Fiction VR: Technologická imaginace kyberpunkové filmové fikce*

Noemi Purkrábková se ve své bakalářské práci pokouší zmapovat, zachytit, prozkoumat a syntetizovat úvahy o virtuálních realitách, a to jak na půdě teorie, tak fikce. „Spouští“ se do minulosti, do (osmdesátých a) devadesátých let, kdy se začíná ustavovat diskurs rané technologie VR a zároveň se rodí kyberkultura, jež se stává společným zázemím pro tyto úvahy. Ač se tedy Purkrábková věnuje zkoumání období zrodu (vztahu mezi SF a VR), je zcela mylné se domnívat, že se jedná o období uzavřené – naopak, téma je velice aktuální, což přináší četné badatelské potíže, jako všechny dosud „nevyřešené“ fenomény ve vývoji.

Velmi nosná je již základní teze práce, která ukazuje, že fikce není pouze důsledkem, aplikací a realizací teoretických úvah či technologického vývoje, ale že je s nimi pevně provázaná, může je ovlivňovat a formovat a stát se cenným nástrojem filosofie i vědy. V případě virtuálních realit se Noemi Purkrábková logicky věnuje fikci vědeckotechnické, kterou v tomto duchu pojímá jako „aktivní sílu“, specifický typ spekulativní fikce o (rozdílné a rozmanité) budoucnosti, jako projektivní koncept. Původní je pak Purkrábkové archeologické gesto, díky němuž na rané teorie/fikce pohlíží skrze současné myšlení – jednak tak dokládá a rozkrývá zmiňovanou projektivnost fikce/teorie, jednak ukazuje potencialitu počátku a jeho aktuálnost. Archeologicko-mediální ponor není natolik hluboký (jakého jsem se například dopustila já v *Odputaných obrazech*), že by ztratil kontakt s aktuálním děním; to se naopak ukazuje jako jasný důsledek teoretických rozvah a mediálních projevů, jež jsou nyní již/často zapomenuty. Práce tak naráz rozkrývá pohyb současného myšlení a paralelně jeho podhoubí, aniž by vytvářela falešné kauzality a držela se otrocky chronologického vývoje. Ačkoli tento postup není jednoduchý, Noemi Purkrábková se s ním však vypořádala výborně.

Po rozvržení základních tezí a jejich pečlivé argumentaci přicházejí kompilativní kapitoly, jež představují jak historii (sci-fi) uvažování o virtuálních realitách, tak teorie spekulativního realismu, akcelerationismu či hyperstition. Vstupní blok (tři kapitoly) ukazuje science fiction jako filosofický a konceptuální mód myšlení. Noemi Purkrábková je velmi obratná v konstruování „příběhu“ těchto úvah a jeho gradaci – science fiction se nejprve jeví jako specifická myšlenková spekulace zkoumající možné budoucnosti, postupně však nabývá na aktivitě, až splyne s teoretickým uvažováním. Výklad jednotlivých směrů, debat i pojmů je přehledně strukturovaný, přísně vedený, velice precizní a poučený, takže i neznalý čtenář získává zcela jasný výklad (což rozhodně neznamená pouze povrchní a povrchový). Podstatné je rovněž to, že jelikož se teoretické koncepce pohybují nejen ve vztahu k umění, ale i technice, technologii i historii vědy, práce se pohybuje na mezioborové půdě, což je nejen sympatické a práci to prohlubuje, ale text také otevírá širšímu spektru čtenářů. Je třeba také poznamenat, že Noemi Purkrábková se nenechala pohlit množstvím materiálu, který jak VR tak SF obklopuje, ale skutečně z něho „vypreparovala“ pouze stěžejní body a klíčové uzly. Ty mohou v dílčích částech textu působit jako metafory, postupně jsou zobecňovány a v závěrečné části se pak spojují a dochází k jejich syntéze. Nedá mi nezmínit, že v této části se Purkrábková místy příliš těsně drží textů,

nedovoluje si parafráze či vlastní shrnutí, dokládá to však její pisatelskou pokoru, pracovitost a nebývalý (na bakalářskou práci velice nadstandardní) přehled, proto si tento postup nedovolím kritizovat.

Druhá část práce je pak věnována již konkrétním fikcím, na nichž autorka rozkrývá různorodé technologické imaginace v rámci kyberkultury; ty se napojují na jednotlivé teoretické rámce, rozvíjejí je a ilustrují představy o virtuálních realitách. Příklady nevybírám z fikcí literárních, což by bylo jednodušší, ale noří se do dějin kinematografie, konkrétně žánru science fiction, jež může jednotlivá témata nahlédnout z více perspektiv a dodat tak teoretickému textu na plasticitě. Zde je autorka velmi přísná a soustředěná, text nepřehlčuje nadbytečným množstvím dokladů, sleduje linii představ o virtuálních realitách, aniž by odbíhala k jiným motivům, jež tyto filmy řeší. Vzniká tak kondenzovaný text, jenž se nesnaží ukázat znalost dějin filmu, ani není pouze „aplikační“ řečeného na audiovizuální materiál, ale skutečně dokládá samostatné teoretické uvažování.

Na práci oceňuji to, jakým způsobem je zde provázána nejen technologie, populární kultura a teorie (čímž se stává přínosnou jak pro herní průmysly, nová média, tak futuristické umělecké projekty), ale i teorie a praxe. Současná teorie (zejména v německy mluvících zemích) se o toto propojení pokouší v nejrůznějších formátech, od kurátorské a umělecké praxe, performativních vystoupeních teoretiků až po tvorbu audiovizuálních esejí. Noemi Purkrábkové se však toto daří v tradiční textové formě – na jedné straně tyto vazby přesně detekuje, popisuje a usouvztažňuje, na straně druhé provázanost oživuje již výběrem materiálu. Práce je tak přínosná nejen pro filmové teorie, ale i pro teorie mediální a jejich rozvalu o teorii pro praxi/teorii praxí. V rovině obsahu pak je třeba ocenit i to, že se nejedná o text, jenž by byla do sebe uzavřený a nevybočoval by z filozofických spekulací a argumentací. Mezioborovost a vazba na praxi dodává práci skutečně „praktický“, kritický, ideologický či aplikační rozměr a dovoluje znovu/jinak formulovat vztah technologie a společnosti – což se mi zdá v současné době velmi podstatné. Usouvztažnění s populární kulturou zase ukazuje její filozofický potenciál; v takto stanoveném rámci se populární kultura nestává obětí, ani není exploatována banálními teoriemi a zjevnými „postřehy“, jak se velmi často v teoretickém diskurzu děje, ale je důstojným partnerem zásadních myšlenkových proudů.

S Noemi Purkrábkovou jsem již pracovala na několika projektech a sleduji dlouhodobě její texty, které jsou velice poučené, promyšlené a překračují úroveň textů bakalářských. Studentce nechybí odvaha pustit se do složitých, aktuálních a v českém prostoru téměř neznámých otázek a teoretických rámců, pročež je její práce nejen vyspělá a samostatná, ale obohacuje i domácí diskurs. Její text je velice pečlivý, srozumitelný, jasný, inteligentní a inspirativní, stejně jako dlouhé dialogy, které jsme (nejen okolo této práce) vedly. Bez pochyb doporučuji práci k obhajobě, navrhuji **výborně** a děkuji za velmi příjemnou spolupráci.

V Praze Michli, dne 26. srpna 2018

doc. PhDr. Kateřina Svatoňová, Ph.D.